

W krainie Dalmatów

Foto Adobe Stock

Dubrownik jest pełen ludzi. Ciasne, wyłożone kamieniami uliczki pękają w szwach, choć sezon turystyczny chyli się ku końcowi. Jednak to nie urok starej architektury przyciąga tu dużą część odwiedzających. Popularny serial „Gra o tron” kręcono właśnie tu, co stało się jednocześnie błogosławieństwem, jak i przekleństwem. W Dubrowniku widzi się już raczej „Królewską przystań” niż kilkusetletnie miasto, uważane za najpiękniejsze na całym wybrzeżu Dalmacji.

Mateusz Żemła

Wschodnie wybrzeże Adriatyku zamieszkiwały w starożytności ludy zwane Illiriami. Gdy w II wieku p.n.e. ich królestwo zostało zniszczone przez Rzymian, próbę odbudowy illiryskiej państwowości podjęło plemię Dalmatów. Choć zależni od Rzymu, liczyli się w regionie na tyle, że o ich poparcie zabiegał toczący wojnę z Cezarem Pompejusz. Dalmatowie postawili na złą kartę. W wyniku walk z Juliuszem Cezarem i jego następcami, po Dalmatach pozostał ślad jedynie w nazwie rzymskiej prowincji, a później krainy historycznej rozciągającej się od wyspy Pag po Zatokę Kotorską.

Dalmacja, jak wiele innych krain w basenie Morza Śródziemnego weszła w skład Imperium Romanum. Po upadku Cesarstwa Zachodniego, władzę nad Dalmacją przejęło w VI wieku Bizancjum. Nie na długo, bowiem w tym samym czasie zaczęła się ekspansja Słowian na wybrzeże Adriatyku. Większa część regionu została opanowana przez Chorwatów, którzy tutaj właśnie mają kolebkę swojej państwowości (królowie Chorwacji koronowani byli w dalmackich miastach Biograd i Nin). Po IV wyprawie krzyżowej i złupieniu Konstantynopola z rywalizacji o Dalmację wycofało się osłabione Bizancjum. Pozostała Chorwacja i Wenecja, która stopniowo rozszerzała swoje wpływy.

Od XIV wieku na arenie pojawia się kolejne państwo – Ragusa, czyli kupiecka republika na południowym skrawku regionu. Z czasem nabiera znaczenia, buduje dyplomację oraz sieć kontaktów handlowych i staje się godnym przeciwnikiem dla Wenecjan, którzy w międzyczasie opanowują resztę regionu. W 1699 r. pokój karłowicki rozdziela rywalizujące republiki – skrawek adriatyckiego wybrzeża w Neum przypada Turcji, która pomimo podbicia całych Bałkanów nigdy nie opanuje Dalmacji.

Początek XIX wieku to czas podbojów Napoleona. Jego wojska zajmują wenecką część Dalmacji w 1809 roku, rok wcześniej likwidują Republikę Raguzy. Upadek Cesarza przynosi panowanie Habsburgów, Dalmacja staje się krajem koronnym Austrii. Po pierwszej wojnie światowej większość regionu przypadła nowoutworzonemu Królestwu Serbów, Chorwatów i Słowenów (SHS), jednoczącemu narody południowosłowiańskie. Okres drugiej wojny światowej przyniósł włoską okupację całego regionu, zaś okres powojenny – włączenie w skład socjalistycznej Jugosławii. Najtragiczniejszym okresem w historii Dalmacji okazały się lata 90. XX wieku. Rozpad wielonarodowościowego kraju zaowocował bratobójczymi walkami (m.in. oblężeniem Dubrownika w latach 1991-92) i podziałem regionu. O ile większość przypadła niepodległej Chorwacji, to Neum zostało przy Bośni, zaś malownicza Zatoka Kotorska stała się terytorium Czarnogóry. Współcześnie pod pojęciem Dalmacji rozumiemy południową część chorwackiego wybrzeża Adriatyku.

Dalmackie miasta

Najbardziej znanym, choć nie największym miastem regionu jest Dubrownik. Tutejsze stare miasto (zwane przez mieszkańców po prostu Grad, jakby całe miasto kryło się tylko w obrębie potężnych murów) to zabytek UNESCO. Znajdziemy tu charakterystyczną, kamienną architekturę, wyszlizganą od tysięcy par butów główną ulicę Stradun, XIV-wieczne klasztory i działającą od średniowiecza aptekę. Od kilku lat prawdziwą twarz miasta przysłania niestety serialowa otoczka i nieprzebrane tłumy turystów, ale trudno zrezygnować z Dubrownika, będąc w regionie, zwłaszcza że okolice miasta również kryją kilka ciekawostek. Niewielki Cavtat, istniejący już w VI wieku p.n.e. jako grecka osada, Kupari – pełne olbrzymich, zniszczonych w czasie wojny domowej hoteli czy założony w VI wieku przez dubrownickich dygnitarzy ogród botaniczny w Trsteno.

Kilka kilometrów przed bośniacką granicą w Neum w Adriatyk wrzyna się długi na 70 kilometrów półwysp Pelješac. U jego nasady leży Ston, miasteczko znane niegdyś jako ważny ośrodek pozyskiwania soli morskiej. Ze względu na strategiczne położenie i obecność cennego towaru władze Republiki Dubrownickiej wybudowały nad Stonem pięciokilometrowy system fortyfikacji, uznawany za najdłuższe mury miejskie w Europie.

Split to największe miasto regionu i stolica Dalmacji, tętniący życiem ośrodek przemysłowy i węzeł komunikacyjny. W oddalonej o kilka kilometrów starożytnej Solinie, w 244 roku n.e. urodził się syn ubogiego wyzwolenca, którego służba w rzymskiej armii doprowadziła do godności cesarza. Dioklecjan, po abdykacji w 305 roku i wycofaniu się z życia publicznego osiadł w ogromnym pałacu zbudowanym nad brzegiem Adriatyku. Jego pozostałości (świątynia Jowisza, mauzoleum, perystyl, bramy i siatka ulic) wkomponowane są obecnie w zabytkowe centrum Splitu.

Trzydzieści kilometrów na zachód leży Trogir, miasto równie ciekawe, ale o zupełnie innym charakterze. Tutejsze kościoły i pałace bogatych kupieckich rodzin przywodzą na myśl Wenecję, pod której panowaniem Trogir znajdował się od 1420 roku.

W przeciwieństwie do innych miast na dalmatyńskim wybrzeżu, Szybenik jest stosunkowo młody. Miasto z prawdziwego zdarzenia założyli tu dopiero Chorwaci w XI wieku, choć najważniejsze zabytki jak katedra św. Jakuba czy potężna twierdza św. Mikołaja pochodzą z czasów panowania Wenecjan. Nieopodal miasta znajduje się jedna z najsłynniejszych atrakcji Chorwacji – malownicze wodospady na rzece Krka.

Leżący na północnym skrawku regionu Zadar był stolicą Królestwa Dalmacji w czasach Austro-Węgier. Miasto już od XIII wieku było pod panowaniem Wenecji i to tutaj najsilniej widać włoskie wpływy. Zresztą, od 1920 do 1947 roku, Zadar wraz z okolicami był włoską eksklawą na terytorium Królestwa SHS. Oprócz starożytnej architektury rzymskiej oraz średniowiecznej weneckiej, znajdziemy w mieście ślady po panującym tu Bizancjum, np. kościół św. Donata z IX wieku.

Liczne wyspy

Na dalmatyńskim wybrzeżu jest ponad dziewięćset wysp. Zamieszkałe są jedynie nieliczne, ale wśród nich każda

Kościół św. Donata w Zadarze

Ulica w Dubrowniku

Kupari – opuszczone hotele

Zalesiona wyspa Mljet

Słabo zaludniona wyspa Lastovo

Rzeka Krka

Gaj oliwny

stanowi odrębny świat. Leżący nieco na zachód od Dubrownika Mljet jest niemal w całości pokryty lasami, zaś na powierzchni 100 km² mieszka raptem 1200 osób. Nie znajdziemy tu kurortów, a główną atrakcją jest park narodowy, w którym kryją się dwa słone jeziora i klasztor benedyktynów.

Korčuła z kolei, to jedna z najbardziej popularnych destynacji w Chorwacji. Wyspa słynie z gajów oliwnych, dobrego wina, piaszczystych plaż i odrębnej kultury (m.in. charakterystyczne tańce z mieczami) zaś główne miasto, zabytkową Korčułę uważa się za miejsce narodzin Marco Polo.

Kilkanaście kilometrów od Korčuły leży Lastovo. To miejsce niemal zupełnie zapomniane. Mieszka tu siedemset osób, część miejscowości jest wyludniona (ludność emigruje z powodu trudnych warunków życia) a cała wyspa jest parkiem narodowym. Do 1989 roku Lastovo było zamknięte dla cudzoziemców ze względu na obecność wojska.

Hvar jest jedną z największych (300 km² powierzchni) i najbardziej popularnych wysp Dalmacji, umieszczana w ścisłej czołówce najpiękniejszych wysp świata. Hvar może pochwalić się miastami z czasów weneckich (najstarszy w Europie teatr miejski), piaszczystymi plażami i uprawami lawendy.

Pag leży na północnym skrawku regionu. Ze stałym łądem łączy ją most. Wyspa jest niemal pozbawiona roślinności, zaś liczba wypasanych owiec (40 tys.) pięciokrotnie przekracza liczbę mieszkańców. Pag znany jest z owczego sera, największych w Chorwacji salin i starych kamiennych murków, odgradzających pastwiska.

Śródziemnomorska przyroda

Na dalmatyńskim wybrzeżu panuje klimat śródziemnomorski – długie, gorące lata i łagodne zimy. Typową dla regionu cechą jest porywisty wiatr wiejący od strony gór – bora. Zimowa bora w porywach osiąga nawet 250 km/h, letnia zaś potrafi być przyjemną odmianą dla doświadczonych żeglarzy. Nieco inne warunki panują we wznoszących się nad wybrzeżem Górach Dynarskich, ale i tutaj zimy są dość łagodne. Jednak w najwyższych partiach masywu Biokovo (Svätý Jur – 1762 m n.p.m.) i w chroniącym krasowe kaniony parku narodowego Paklenica (Vaganski Vrh 1757 m n.p.m.) każdego roku leży śnieg.

Roślinność Dalmacji jest typowa dla obszaru Morza Śródziemnego – większość terenu porośnięta jest suchymi zaroślami, tzw. makią. Większe kompleksy leśne występują w niewielu miejscach (np. Mljet). Na nadmorskich promenadach rosną sztucznie nasadzone palmy, zaś w zaułkach miast i miasteczek pospolite są dzikie figowce.

Uprawia się drzewa oliwne, winorośl oraz drzewa migdałowe. Doskonałe wino (zwłaszcza z półwyspu Pelješac) i oliwa to główne towary eksportowe regionu, poza przychodami z turystyki i rybołówstwem.

Południe regionu jest odcięte od reszty kraju przez bośniackie Neum, co w czasach przynależności Chorwacji do UE zaczęło być problemem. Rozwiązaniem ma być budowany od stycznia 2019 roku most, łączący interior z półwyspem Pelješac. Mieszkańcy Dalmacji, choć oczywiście czują się Chorwatami, mówią z dumą: „My nie jesteśmy Bałkanami, my jesteśmy częścią Śródziemnomorza”, jednak zapewne woleliby, żeby koszty życia w regionie były bliższe kosztom w reszcie kraju, niż we Włoszech.

Foto – Adobe Stock, Dreamstime